

ONTSTAATSGESCHIEDENIS, DOEL EN WERKTERREIN STICHTING SCHILTHUISFONDS

In het licht van de sterk teruglopende aandacht voor het Waterstaats- en Waterschapsrecht aan de universiteiten in de jaren 80, riep de Unie van Waterschappen in 1984 de Stichting Schilthuisfonds in het leven. Met de naam *Schilthuisfonds* wordt in het bijzonder beoogd de naam levend te houden van mr. G.J.C. Schilthuis (1884-1972), die vooral door zijn boek *Waterschapsrecht* de kennis en beoefening van het waterstaats- en waterschapsrecht heeft bevorderd. Het statutaire doel van de stichting is het in de ruimste zin des woords bevorderen van de wetenschappelijke en praktische beoefening van het waterstaats- en waterschapsrecht, nu beter bekend als waterrecht. Dit gebeurde met name via de instelling van een bijzondere leerstoel op dit vakgebied aan de Universiteit Utrecht. De eerste leerstoelhouder was prof. J.J.I. Verburg, die begin jaren 90 werd opgevolgd door prof. A. van Hall. In 2007 werd de leerstoel bij het afscheid van prof. Van Hall vanwege haar succes door de universiteit omgezet in een "gewone" leerstoel Europees en nationaal waterrecht, die bekleed wordt door prof. H.F.M.W. van Rijswijk.

Midden jaren 90 werd de statutaire doelstelling van de stichting verbreed met het bevorderen van de wetenschappelijke beoefening van de waterstaatsgeschiedenis. Ook dit resulteerde in de vestiging van een bijzondere leerstoel. Deze leerstoel Waterstaatsgeschiedenis was aanvankelijk gevestigd aan de Universiteit van Amsterdam met prof. G.P. van de Ven als leerstoelhouder, maar is sinds een achttal jaren gevestigd aan de Vrije Universiteit te Amsterdam met prof. P.J.E.M. van Dam als leerstoelhouder. Ten slotte is met gebruikmaking van de (toen) relatief grote algemene reserve van de stichting enkele jaren geleden aan de Universiteit Utrecht een leerstoel Publiek Organisatierecht, in het bijzonder op het terrein van het waterbeheer, gevestigd. Deze leerstoel wordt momenteel bekleed door prof. R. Nehmelman.

NUT EN NOODZAAK STICHTING SCHILTHUISFONDS

Voor de waterwereld vervult de Stichting Schilthuisfonds een belangrijke rol. Allereerst is het belangrijk dat de voor ons land existentiële waterbeheertaak ook in meer algemene zin wetenschappelijk stevig geworteld is. Zonder de activiteiten en de bijdragen van de stichting zou de wetenschappelijke aandacht voor het waterrecht en de waterstaatsgeschiedenis zo goed als zeker verloren zijn gegaan. Met de wetenschappelijke aandacht voor de techniek van het waterbeheer zit het doorgaans wel goed, maar governance elementen als het recht, de organisatie en de geschiedenis zijn buitengewoon kwetsbaar. Aangezien deze vakterreinen ook wereldwijd in betekenis juist toenemen, zou het verloren gaan van de wetenschappelijke aandacht hiervoor een aderlating vormen voor het waterbeheer. Die wetenschappelijke verankering maakt het in de tweede plaats mogelijk dat waardenvrij, onafhankelijk, deskundig onderzoek wordt verricht dat goed aansluit bij de in de praktijk bestaande behoeften. Voorts bestaat aldus een loket voor benodigde adviezen. In de derde plaats voorziet deze verankering in onderwijsmogelijkheden op hoog wetenschappelijk niveau, waaraan niet alleen het personeel van de toekomst, maar ook zittende medewerk(st)ers kunnen deelnemen om hun kennis op peil te houden, te verdiepen en te verfrissen. In de vierde plaats kan de wetenschappelijke verankering zoals gezegd voorzien in de aanlevering van hoog opgeleid nieuw personeel. Juist voor de sterk vergrijsde waterwereld, die de komende tien jaren enkele duizenden nieuwe medewerk(st)ers nodig heeft, vormt dit een enorm belangrijk pluspunt. Dat dit geen loze kreet is, mag blijken uit het feit dat veel studenten

die bij prof. Van Rijswick het vak Water en infrastructuur hebben gevolgd, inmiddels werkzaam zijn in de waterwereld. Ten slotte moet de betekenis van het hebben van enkele specifieke “waterhoogleraren” niet worden onderschat. Zij kunnen ook buiten het onderwijs het bewustzijn van het brede publiek voor het waterbeheer en de bekendheid van de waterschappen vergroten. Aangezien de OESO enkele jaren geleden heeft geconstateerd dat het waterbewustzijn van de Nederlandse burger verbetering behoeft, is ook hier een belangrijke rol weggelegd voor de drie hoogleraren. Zij zijn evenzovele “ambassadeurs” van de waterwereld, niet alleen in Nederland, maar vanwege hun uitgebreide internationale netwerk ook ver daarbuiten.

In diverse opzichten vervult de stichting dus een essentiële rol. Dat blijkt ook uit de voor de praktijk belangrijke publicaties van eerdergenoemde leerstoelen. Als tastbare producten daarvan wordt bij voorbeeld allereerst gewezen op het bekende, in opdracht van de Stowa opgestelde, handboek “EG-recht en de praktijk van het waterbeheer” van prof. Van Rijswick en haar medewerkers, waarvan inmiddels twee drukken zijn verschenen en dat in de praktijk door de waterjuristen volop wordt gebruikt. Voorts moet in dit verband het handboek “Nederlands waterrecht in Europese context” (2014) van de hand van H.J.M. Havekes en prof. Van Rijswick worden vermeld. Daarvan is in 2012 onder de titel “European and Dutch Water Law” ook een Engelse versie uitgebracht. Voorts kan worden genoemd dat de Universiteit Utrecht een belangrijke achtergrondstudie verricht heeft voor het OESO-rapport “Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?” (2014). Ook de oraties van prof. Nehmelman “De Staat achter de dijken”, die in de kern een stevige bestuurlijk-organisatorische basis onder het waterschapsbestel legt en die van prof. Van Dam “De amfibische cultuur: een visie op watersnoodrampen”, waarin de overstromingsgeschiedenis van Nederland centraal staat, verdienen hier vermelding. Daarnaast heeft de leerstoel van prof. Van Rijswick en haar voorganger prof. Van Hall inmiddels geresulteerd in een aantal voor de waterpraktijk belangwekkende dissertaties (van onder meer Havekes, Groothuise, Gilissen, Van Kempen en Lindhout). Voor de leerstoel van prof. Van Dam is dat niet anders (Fransen, De Bont en De Wilt). Zoals eerder gezegd voorziet de wetenschappelijke verankering ook in de mogelijkheid van onafhankelijke adviezen. Niet alleen waterschappen maken van deze mogelijkheid gebruik. Op verzoek van de Unie van Waterschappen heeft de Universiteit Utrecht in 2011 het advies “De constitutionele inbedding van het waterschap” opgesteld, waaruit is gebleken dat voor een onverhoopte opheffing van de waterschappen een voorafgaande grondwetswijziging vereist is. Ook heeft deze universiteit de Unie van Waterschappen enkele jaren geleden geadviseerd over de thans bestaande risicoaansprakelijkheid voor dijken.

BESTUUR STICHTING SCHILTHUISFONDS

De stichting kent een eigen bestuur van minimaal zes en maximaal acht leden. Het bestuur van de Unie van Waterschappen benoemt vier leden uit de kring van de waterschappen en de provincies. De minister van Infrastructuur & Milieu en het bestuur van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis benoemen elk één bestuurslid. Het bestuur zelf kan maximaal twee leden benoemen. Momenteel zijn de heren P.J.M. Poelmann, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, en mr. dr. H.J.M. Havekes, werkzaam bij de Unie van Waterschappen, voorzitter en secretaris van de stichting.

FINANCIËN STICHTING SCHILTHUISFONDS

De stichting kent momenteel een jaarlijks uitgavenpatroon van ongeveer € 60.000. Het overgrote deel daarvan komt beschikbaar via een jaarlijkse bijdrage van de Unie van Waterschappen. Rijkswaterstaat en de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis verlenen qua omvang beperkte bijdragen, die specifiek gelieerd zijn aan de bijzondere leerstoel Waterstaatsgeschiedenis. Op incidentele basis zijn in de afgelopen jaren ook door de Nederlandse Waterschapsbank bijdragen aan de stichting verstrekt.

Alhoewel het overgrote deel van de uitgaven van de stichting in bijdragen aan het drietal leerstoelen zit, worden op incidentele basis ook subsidies verstrekt voor de totstandkoming van dissertaties of andere boeken op genoemde vakgebieden met een zekere, landelijke betekenis voor het waterbeheer. Het bevorderen van dergelijke publicaties en studies behoort tot de statutaire doelen van de stichting.

LUSTRUMCONGRES

Op 20 april 2016 vierde de stichting samen met de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis, die twintig jaar bestond, met ruim 140 belangstellenden haar dertigjarig bestaan op het Fort bij Vechten nabij Utrecht. Het thema van het lustrumcongres was: "Waterveiligheid. De geschiedenis als drager van de toekomst". Inleidingen werden verzorgd door Deltacommissaris Wim Kuijken en de professoren Petra van Dam, Remco Nehmelman en Marleen van Rijswijk. De inleidingen, die volop stof tot nadenken leverden, zijn gepubliceerd in het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis (nummer 1, juli 2016).

CONCLUSIE

Het risico is, zoals de actuele praktijk in de wetenschappelijke wereld helaas laat zien, dat zonder de financiële bijdragen van de stichting aan genoemde leerstoelen de wetenschappelijke aandacht voor het waterrecht, waterbestuur en waterstaatsgeschiedenis eenvoudigweg verdamppt. De water(schaps)sector zou daar, zo mag uit het voorgaande duidelijk zijn geworden, ernstige schade van ondervinden. En zoals voor zoveel zaken geldt is die wetenschappelijke aandacht sneller afgebroken dan weer opgebouwd. In wezen voorziet de Stichting Schilthuisfonds met een voor de sector relatief klein jaarlijks bedrag in een waardevolle en stevige verankering van het waterrecht, het waterbestuur en de waterstaatsgeschiedenis op wetenschappelijk niveau. De stichting is geen vrijblijvende zaak, maar dient het belang van de gehele water(schaps)wereld. Er is dus alle reden om de stichting in staat te stellen om ook in de toekomst haar belangrijke werk te verrichten.